

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קמט

(בעמוד הקודם)

אמר רב ששת יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן: שכיב מרע שמקנה נכסיו באמירה, צריך לומר לשון של מתנה. רב ששת אומר שגם יכול לומר גם את הלשונות הבאים - 'פלוני יטול את נכסיו' או 'פלוני יחזיק' או 'פלוני יקנה'.

במתניתא תנא 'אף יחסין וירת' בראוי ליורשו, ור' יוחנן בן ברוקא היא: כבריייתא כתוב שגם לשונות של ירושה מועילים כגון 'פלוני יחסין' או 'פלוני ירת'. וזאת דוקא באדם שראוי ליורשו, וזהו אליבא דרבי יוחנן בן ברוקא לעיל (דף קל') שאדם יכול להוריש לאחד מבניו יותר מהמגיע לו על פי התורה, ולכתוב את צוואתו בלשון 'ירושה'.

איבעיא להו 'יהנה בהן' מהו? דניהוי כולהו מתנה קאמר או דלמא ליתהני מינייהו מידי קאמר: מה הדין אם השכיב מרע אמר לשון של הנאה 'פלוני יהנה בכנסיו'? האם כוונתו שהוא יהנה מכל הנכסים והיינו שהם ינתנו לו במתנה, או שכוונתו שיהנה בהם הנאה מסויימת אך הם לא ינתנו לו במתנה.

יראה בהן מהו? יעמוד בהן מהו? ישען בהן מהו? תיקו: וכן יש להסתפק מה הדין אם אמר 'פלוני ירָאָה בנכסיו' האם כוונתו שיראה בהם כמו בעלים, או שרק יביט בהם כלומר יהנה מהם אבל לא יקבל אותם במתנה. ובדומה לכך יש להסתפק על 'פלוני יעמוד בנכסיו' ו'פלוני ישען בנכסיו'.

*

איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו? שכיב מרע שמכר את כל נכסיו, ולאחר מכן הבריא ועמד מחוליו. האם גם כאן הוא יכול לחזור בו מהמכירה (בדומה לשכיב מרע שנתן את כל נכסיו במתנה ולאחר מכן עמד מחוליו שיכול לחזור בו), או לא.

זימנין (גירסת הראשונים) **אמר רב יהודה וכו':** לפעמים אמר רב יהודה בשם רב שאם עמד מחוליו אינו יכול לחזור בו, ולפעמים הוא אמר בשם רב שהוא כן יכול לחזור

בו. ואין כאן סתירה. אם הכסף נמצא בביתו, הוא יכול לחזור בו, משום שאז בודאי כל המכירה היתה רק על דעת שהוא שכיב מרע, ולכן הוא השאיר את הכסף כדי שיוכל לחזור בו אם הוא יבריא. אבל אם הוא שילם בכסף את החובות שלו, הוא לא יכול לחזור בו, כי אז היתה זו מכירה גמורה.

*

איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו? שכיב מרע שאמר השדה הזו או המעות הללו שייכים לפלוני. אמנם כפי הידוע לנו השדה והמעות הללו שייכים לשכיב מרע בעצמו. האם בגלל שהוא הודה שהם שייכים לפלוני עלינו לתת אותם לפלוני. או שכוונתו היתה רק 'שלא להשביע את בניו' כלומר לא להראות לאחרים שהם עשירים כדי שלא תהיה להם עין הרע.

ת"ש דאיסור גיורא: 'איסור' הגר הפקיד 12,000 זהובים אצל רבא. לאיסור היה בן מאישה יהודיה ושמו רב מרי בר רחל, אלא שהבן הזה הורתו היתה שלא בקדושה (= קודם שהתגייר איסור) ולידתו היתה בקדושה (= לאחר שכבר התגייר). כי רחל בתו של שמואל נלקחה בשבי ושם בא עליה איסור ולאחר מכן הוא התגייר. הדין הוא שרב מרי אינו יורש את אביו משום שהוא בנו מלפני שהתגייר, ואם כן הוא לא מתייחס אחר אביו.

איסור הלך למות, ורבא אמר שרב מרי אינו יכול לזכות בכסף שלו, וממילא רבא יזכה בו מדין הפקר. רבא מפרט. אם איסור רוצה להוריש את הכסף לרב מרי הוא לא יכול לעשות זאת כנ"ל.

אי במתנה מתנת שכיב מרע: ואם איסור ירצה לתת לו את הכסף במתנת שכיב מרע, הוא גם כן לא יוכל לעשות זאת. כי חכמים תקנו את מתנת שכיב מרע כמו ירושה. דהיינו כמו שירושה עוברת לבן בלי קנין, כך אמירתו של שכיב מרע עוברת למקבל בלי קנין. אמנם כל זה דוקא למי שיכול להיות יורש באופן כלשהו של המת, אז הוא יכול לקבל את מתנת שכיב מרע של המת שפועלת כמו ירושה. והיינו כל יהודי מישראל, שהוא בסופו של דבר קרוב משפחה רחוק של המת (לו יצוייר שרק היהודי הזה ישאר בעולם, הוא יירש את המת, כי כשאין למת בנים הולכים אחורה עד יעקב אבינו והירושה יורדת חזרה דרך השבטים עד הצאצא שלהם החי בעולם). אבל גר שהוא 'כקטן שנולד' ואין לו קרובי משפחה שיכולים לרשת אותו, הוא גם לא יכול לתת את נכסיו במתנת שכיב מרע לאף אחד.

אי במשיכה: ואם איסור ירצה להקנות את הכסף לבנו על ידי קנין 'משיכה', הוא לא יכול, כי הכסף לא נמצא אצלו ורב מרי לא יכול לעשות 'קנין משיכה' ולמשוך אותו.

אי בחליפין: ואם איסור ירצה להקנות לו את הכסף ב'קנין חליפין' שאז רב מרי אינו צריך למשוך את הכסף, גם כן אי אפשר לעשות זאת. כי אי אפשר לקנות מטבעות בקנין חליפין. (קנין חליפין = הקונה (או המקבל מתנה) נותן חפץ כגון 'סודר' למוכר, וכשהמוכר מקבל אותו לידיו הוא מקנה לו את החפץ. לאחר מכן המוכר מחזיר את ה'סודר' לקונה).

אי אגב קרקע: ואיסור לא יכול להקנות לו את הכסף ב'קנין אגב' (= שיקנה לרב מרי קרקע ואגב הקרקע יקנה לו גם את הכסף היכן שהוא), כי לאיסור לא היתה שום קרקע.

אי במעמד שלשתן: ואם הוא ירצה להקנות לו את הכסף במעמד שלושותן הוא לא יוכל (מעמד שלושותן = אם המפקיד אומר לשומר שיתן את הכסף שהוא חייב לו לאדם שלישי העומד שם, מכיון שהדבר נעשה ב'מעמד שלושותם', האיש קנה את הכסף). כי הוא יצטרך לקרוא לי כדי שאבוא אליו אך אני לא מוכן לבוא. [יש מפרשים שרבא התכוין לתת את הכסף לרב מרי, אך רצה לעשות זאת במצות חסד ולא בתור פריעת חוב].

מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמיי: הקשה רב איקא לרבא - יש לאיסור פיתרון, שאיסור יודה שהכסף הזה שייך לרב מרי, ואז רב מרי יקנה את הכסף על ידי ההודאה שלו.

אדהכי נפק אודיתא וכו': בגלל שרב איקא הקשה בבית המדרש, יצאה שמועה על כך, ובאו ואמרו לאיסור שיוודה שהכסף שייך לרב מרי. ורבא הקפיד על כך ואמר 'הם מלמדים אנשים מה לומר, ובכך הם מפסידים אותי!'

הראייה לאיבעיא שלנו - מוכח ששכיב מרע שהודה שהכסף או הנכס שייך לפלוני, האיש קונה אותם על ידי ההודאה הזו, ואנו לא אומרים שהוא עשה זאת רק כדי שלא להשביע את בניו.

*

למדנו במשנה - שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת:

שאלה: וכמה כל שהוא?

תשובה: **אמר רב יהודה אמר רב**: אם הוא השאיר לעצמו קרקע בשיעור כזה שאם הוא יבריא תהיה לו פרנסה מפירותיה, זהו שיעור 'כל שהוא' שאם הוא הבריא אינו יכול לחזור בו. **ורב ירמיה בר אבא אמר**: אם הוא השאיר לעצמו אפילו רק מטלטלין בשיעור שיוכל להתפרנס מהם אם יבריא, זהו שיעור 'כל שהוא' שאם הוא הבריא אינו יכול לחזור בו.

אמר רבי זירא כמה מכוונן שמעתתא דסבי: כמה יפה כיוונו הזקנים (= רב יהודה ורב ירמיה הנ"ל) שפירשו ש'כל שהוא' הוא כדי פרנסתו בקרקעות או במטלטלין.

קרקע טעמא מאי וכו': שהרי הטעם שקרקע כדי פרנסתו נחשבת ל'שיור' הוא משום שהוא סומך עליה שאם יבריא הוא יתפרנס ממנה, וכמו כן גם אם הוא השאיר מטלטלין ולא קרקע הוא סומך עליהם שאם יבריא יתפרנס מהם.

קושיא: **מתקיף לה רב יוסף**: להיפך, דבריהם לא מכוונים יפה! שהרי לרב ירמיה הסובר ש'שיור' הוא גם במטלטלין קשה, שהרי במשנתנו כתוב שהוא שייר קרקע, ולרב יהודה הסובר ש'שיור' הוא קרקע כדי פרנסתו קשה, שהרי משנתנו אמרה 'קרקע כל שהוא' ולא כדי פרנסתו.

אמר ליה אביי לרב יוסף: וכי בכל מקום שהמשנה אומרת 'קרקע' הכוונה דווקא לקרקע ולא למטלטלין? והרי למדנו במשנה במס' פאה - הכותב בשטר שנותן את כל נכסיו לעבדו, יצא העבד לחירות, כיון שגם העבד בכלל הנכסים של האדון, ונמצא שהוא הקנה לעבד את גופו יחד עם שאר נכסיו. אבל אם הוא שייר קרקע כל שהוא, כגון שאמר 'חוץ מקרקע כל שהוא', לא יצא העבד לחירות, לפי שיתכן שכוונת האדון לשייר את העבד עצמו, שהרי עבדים הוקשו בתורה לקרקעות, ונמצא שהוא לא קנה את עצמו וגם את הנכסים לא קנה (= שהרי כל מה שקנה העבד שייר לאדון). רבי שמעון אומר, אפילו אם הוא שייר קרקע כל שהוא יצא העבד לחירות, כיון שהוא שייר קרקע ולא עבד, אלא אם אמר האדון 'כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן' שאז לא יצא לחירות, כיון שיתכן שכוונתו לשייר את העבד. ע"כ המשנה שם.

ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד: למרות שהמשנה שם אמרה 'שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין', גם אם הוא שייר מטלטלין לא יצא לחירות, לפי שבני אדם קוראים לעבד 'מטלטלין' מפני שהוא דומה למטלטלין בזה שאינו מחובר לקרקע. אבל לא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה (= לא שייר לעניינינו, ראה ביאור ברשב"ם).

נמצא שלמרות שהמשנה שם אמרה 'קרקע', הכוונה גם למטלטלין, וכמו כן משנתנו שאמרה 'שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת', אין הכוונה לקרקע בדווקא אלא הוא הדין אם שייר מטלטלין!

דחיית דברי אביי: התם בדין הוא דלא ליחני קרקע: באמת המשנה שם במס' פאה לא היתה צריכה לומר 'קרקע', שהרי הוא הדין אם שייר מטלטלין, אלא היא כתבה 'קרקע' כיון שברישא היא כתבה 'קרקע', ושם מדובר דווקא בקרקע (כפי שהגמ' תבאר מיד), ולכן גם בסיפא היא כתבה 'קרקע'.